

V hodobožovém pokoji stála rakev s mým bráchou, dubová s okýnkem v úrovni obličeje a s kovovými držadly, stála tam už tři dny. Hanna první den zaklepala klouby prstů na sklo a přiškrceným hláskem řekla: „Teď už toho mám dost, Matthiesi, přestaň vyvádět voloviny.“ Chvíli se nehýbala, jako by se bála, že brácha bude šeptat a že ho neuslyší, když okamžitě všechno neztichne. Když se odpověď nedostavila, šla si zase hrát za sedačku s panenkami, hubené tělíčko se jí chvělo jako šidélku, chtěla jsem ji sevřít mezi palcem a ukazovákem a zahřát ji svým dechem. Nemohla jsem jí ale říct, že Matthies bude spát navěky, že odtedka budeme mít okýnko už jen ve svém srdci, kde bude brácha ležet na márách, a kromě babičky z máminy strany jsme neznaly nikoho, kdo věčně spí, časem všichni zase vstanou, „dá-li Bůh“, jak říkávala babička z tátovy strany, po probuzení ji trápivala ztuhlá kolena a špatný dech, „jako bych polkla mrtvého vrabčáka“. Jak ten ptáček, tak můj brácha se už nikdy neprobudí.

Rakev ležela na prádelníku na bílém háčkovaném ubruse, na který jsme o narozeninách pokládali sýrové tyčinky, oříšky, skleničky s bowlí. A stejně jako o svátcích postávali i nyní kolem prádelníku lidé v kroužku, nosy zabořené v kapesníku nebo něčím krku. Říkali o bráchovi samé pěkné věci, přestože smrt je ošklivá a nepoddajná jako zakutálený arašíd v těstíčku, který najdete drahnou dobu po narozeninách za židli nebo pod skříní na televizi. Matthiesův obličej v rakvi vypadal najednou jako z vosku, tak hladký a napjatý, sestry mu oční víčka podložily hedvábnými papírky, aby zůstala zavřená, ačkoli já bych byla raději,

kdyby je měl otevřená, abychom se na sebe mohli ještě naposledy podívat, abych si byla jistá, že nezapomenu barvu jeho očí, aby ani on nezapomněl na mě. Když odešla druhá várka lidí, pokusila jsem se mu oči otevřít a najednou jsem si vzpomněla na papírový betlém, který jsem ve škole vyrobila s hedvábným papírem místo vitráží a s postavičkami Marie a Josefa a kam se o vánoční snídani dávala čajová svíčka, aby se hedvábný papír rozsvítil a Ježíš se narodil v osvětleném chlévě. Ale bráchovy oči byly šedé a pohaslé, bez barevných sklíček, rychle jsem mu víčka zase zatlačila a okénko zašoupla. Pokusili se napodobit jeho nagelované vlny, jenže ty mu z čela visely jako zvadlé, zahnědlé hrachové lusky. Máma s babičkou oblékly Matthiese do džínů a oblíbeného svetru, modrozeleného s velkým nápisem HEROES na hrudi. Většina hrdinů, které jsem znala z knížek, padala z vysokých budov, končila v plamenech, a zůstalo jim po tom jen pár škrábanců. Nechápala jsem, proč to tak nemohlo být i u Matthiese a proč je od nynějška nesmrtelný už jen v našich vzpomínkách. Nesmíme zapomínat na to, že jednou dokonce na poslední chvíli zachránil volavku před kombajnem, pták by jinak skončil rozcupovaný ve smotku sena, hodili by ho kravám.

Zpoza dveří, za nimiž jsem se schovala, jsem slyšela babičku, jak při oblékání bráchy říká: „Vždycky musíš plavat za tmou, tos přece věděl.“ Nedovedla jsem si představit, jak může člověk plavat za tmou. Jde o barevné odstíny. Když na ledu leží sníš, je třeba hledat světlo, když ale led zasněžený není, je světlejší než díra v něm, pak se musí plavat za tmou. To mi vyprávěl sám Matthies, když stál před bruslením v mém pokojíčku a ve vlňných ponožkách ukazoval, jak nohama po ledu klouzat. Říkal tomu „dělat rybičku“. Z postele jsem přihlížela a mlaskala jazykem o patro tak, jako to znělo v televizi, když se rychlobruslaři

odráželi od ledu, což byl zvuk, který se nám náramně líbil. Jenže jazyk mi teď spočíval v ústech stále zrádněji jako plavební dráha proražená v ledu. Neodvažovala jsem se jím mlaskat.

Babička se vrátila z hodobožového pokoje s lahvičkou tekutého dětského mýdla v ruce – možná proto mu pod víčka vložily papírky, aby se mu do nich nedostaly mydlinky a neštípaly ho. Když ho dají do rychtyku, tak mu je určitě zase vytáhnou, stejně jako se sfoukává čajová svíčka v betlému, protože Marie s Josefem musí zase žít dál. Babička si mě přitáhla k hrudi, voněla mlezivovými palačinkami se špekem a sirupem: na lince jich ještě ležela kupa, zůstaly od oběda, maštěné máslem s dokřupa-va opečenými okraji. Táta chtěl vědět, kdo mu na palačince udělal obličej z malinové marmelády, rozinek a jablka, a díval se na nás na jednoho po druhém, zastavil se u babičky, která se na něj usmívala stejně vesele jako její palačinka.

„Chudáček malá, jak tam pěkně leží,“ řekla.

Na obličej se jí dělalo čím dál tím víc hnědých flíčků, jako na jablcích, která nakrájela na dílky a použila jako pusy na palačinkách. Stáří dělá z lidí časem hniličky.

„Nemůžeme mu tam dát srolovanou palačinku? Bylo to Matthiesovo oblíbené jídlo.“

„To bude smrdět. Chceš přilákat červy?“

Odtáhla jsem se od babiččiny hrudi a podívala se na andělíčky, kteří leželi v krabici na druhém schodu, připravení k návratu na půdu. Směla jsem je jednoho po druhém zabalit do staniolu, obličejíkem dolů. Ještě pořád jsem nebrečela, snažila jsem se, ale nešlo to, ani když jsem se pokoušela představovat si, jak Matthies propadl tenkým ledem. Jak rukama šátral po díře v ledu, jak hledal světlo nebo tmu, oblečení i brusle nasáklé vodou. Zadržela jsem dech, nevydržela jsem to ani půl minuty.

„To ne,“ prohlásila jsem, „ty zbabělý červy nesnáším.“

Babička se na mě usmála. Chtěla jsem, aby se přestala usmívat, aby táta popadl vidličku a celý ten obličej jí rozšmelcoval, přesně jako to udělal s tou palačinkou. Až když v hodobožovém pokoji osaměla, slyšela jsem ji vzlykat.

Následující noci jsem pokaždé potají sešla dolů, abych se přesvědčila, že je brácha opravdu mrtvý. Nejdřív jsem se v posteli dost dlouho převalovala sem a tam nebo dělala svíčku tak, že jsem na matraci zvedla nohy do výšky a podepřela si boky rukama. Za svítání vypadala smrt samozřejmě, ale jakmile se setmělo, začaly ve mně hlodat pochybnosti. Co když jsme se špatně podívali a on se pod zemí probudí? Pokaždé znovu jsem doufala, že si to Bůh rozmyslel a neposlechl mě, když jsem se modlila, aby ochránil Dádu, stejně jako tenkrát – muselo mi být asi tak sedm – , když jsem ho prosila o nové kolo: červené, s nejméně sedmistupňovou přehazovačkou a měkkým sedlem s dvojitým odpružením, aby mě netlačilo v rozkroku, až pošlapu ze školy domů proti větru. Žádné kolo jsem nedostala. Doufala jsem, že až teď sejdu dolů, nebude pod bílým rubášem ležet Matthies, nýbrž můj králik. Samozřejmě by mě to mrzelo, ale určitě by to bylo jiné než žilky, co mi tepaly na čele, když jsem se v posteli snažila zadržovat dech, abych pochopila smrt, nebo když jsem dělala svíčku tak dlouho, až mi do hlavy jako vosk stekla všechna krev. Nakonec jsem klesla nohama zpátky na matraci a opatrně otevřela dveře pokojíčku, po špičkách přešla podestu a sešla dolů. Táta mě předběhl: mezi příčlemi zábradlí jsem viděla, jak sedí na židli vedle rakve a pokládá hlavu na sklo okénka. Hleděla jsem na jeho rozčuchané plavé vlasy, které vždycky páchly kravami, i když zrovna vylezl z vany, na jeho shrbené tělo, které se otrásalo; utřel si nos do rukávu od

pyžama, látka mu ztvrdne nudlemi stejně jako rukávy mojí bundy. Dívala jsem se na něj a ucítila jsem píchání v hrudi, představovala jsem si, že se dívám na Nizozemsko 1, 2 nebo 3 a že můžu každou chvíli přepnout na jiný program, až toho na mě bude moc. Táta tam zůstal sedět tak dlouho, až mě začaly zábst nohy. Když odsunul židli a šel si lehnout – táta s mámou měli vodní lůžko, kam táta teď zase zapadne –, sešla jsem po schodech dolů a posadila se na jeho židli, byla ještě teplá. Přitiskla jsem pusku na okýnko, jako ve snu na led, a foukala jsem. Cítila jsem slanou chuť tátových slz. Matthies měl obličej bledý jako fenykl, rty zřalovělé chladicím zařízením, které ho udržovalo zmraženého. Nejradši bych ten strojek vypnula, aby mi brácha roztál v náručí a já si ho mohla odnést nahoru, abychom se na to vyspali, jak říkával táta, když jsme zlobili a museli si jít lehnout bez večere, zeptala bych se ho, jestli je tohle správný způsob, jak nás opustit.

První noc, co rakev stála vepředu v domě, mě táta viděl, jak sedím na schodech, s rukama kolem příčlí a hlavou prostrčenou zábradlím. Popotáhl a řekl: „Do zadku mu nacpali vatou. Vevnitř musí být ještě teplej, to mě uklidňuje.“ Zadržela jsem dech a počítala: třicet tři vteřin bez dechu. Za chvíli budu umět zadržet dech na tak dlouho, že dokážu Matthiese vylovit ze spánku, stejně jako pulce, které jsme na jaře vyťahovali sítkou ze strouhy za chlívem a dávali do kbelíku a kterým pomalu rostly ocásky a nohy, tak aby se Matthies taky proměnil: z neživého v čiperného.

Druhý den ráno se mě táta pod schody zeptal, jestli s ním nechci jet k sedlákovi Janssenovi vyzvednout krmnou řepu a odvézt ji na nové pozemky. Ze všeho nejvíc jsem chtěla zůstat u bráchy,

abych si byla jistá, že v mé nepřítomnosti neroztaje, že se nám nerozpustí jako sněhová vločka, ale nechtěla jsem tátu zklamat, a tak jsem si přes červenou bundu natáhla kombinézu, zapnula zip až pod bradu. Traktor byl tak starý, že mě na každém výmolu vytrásal, musela jsem se pevně držet za rám otevřeného okýnka. Stísněně jsem pohlédla stranou na tátu, na obličej měl ještě otištěné zbytky spánku, vodní lůžko mu na pokožce tvořilo řeky, otiskovalo mu do něj jezero. Nemohl spát kvůli tomu, jak se máma převalovala, jak se převaloval on sám, kvůli pomyslení na to, jak se lidská těla převalují, když se dostanou do vody. Zítra si koupí obyčejnou matraci. Zaškundalo mi v břiše.

„Chce se mi kašat.“

„Proč ses nevykakala doma?“

„To se mi ještě nechtělo.“

„To není možný, přece cejtíš, že budeš muset.“

„Vážně se mi chce, asi to bude hnačka.“

Táta zaparkoval traktor v poli, vypnul motor, prostrčil ruku přese mě, aby mi otevřel dveře.

„Dřepni si tam k tomu stromu, k tomu jasanu.“

Rychle jsem vylezla z kabiny, stáhla si kombinézu a spodňáry ke kolenům, představila jsem si, jak se bude průjem rozstříkavat po trávě jako babiččina karamelová poleva po rýžové kaši, a stáhla jsem půlky. Táta se opřel o pneumatiku traktoru, zapálil si cigaretu a podíval se na mě.

„Jestli ti to potrvá ještě dlouho, nalezu ti do prdelky krtci.“

Začala jsem se potit, představila jsem si vatou, o které táta mluvil před třemi dny a jak si v ní krtci budou razit chodbičky, až bráchu pohřbíme, a jak pak rozorají všechno i ve mně. Moje hovínka patří mně, ale jakmile se octnou mezi stébly trávy, budou patřit světu.

„Prostě zatlač,“ radil mi táta. Popošel ke mně a podal mi použitý kapesník. Pohled měl tvrdý. Tenhle pohled jsem u něj neznala, i když jsem věděla, že čekání nesnáší, poněvadž se musel příliš dlouho pozastavovat sám nad sebou a z toho pak jen víc kouřil. Nikdo z vesnice se sám nad sebou moc nepozastavoval, klidně by se totiž mohlo stát, že se zkaží sklizeň, a my uměli sklízet jen z pole, nikoli sami ze sebe. Vdechla jsem tátův kouř, abych do sebe nasála jeho starosti. Pak jsem se v rychlosti pomodlila k Bohu, abych nedostala rakovinu z cigaretového kouře, a slíbila mu za to na oplátku, že až na to budu dost velká, přihlásím se jako pomocnice při jarním tahu ropuch. „Pečuje spravedlivý o život hovádka svého,“ četla jsem kdysi v Bibli, takže v tom případě jsem nemoci zapikala.

„Už se mi nechce,“ řekla jsem. Hrdě jsem si natáhla spodňáry a kombinézu, oblékla si zase bundu a zapnula zip až pod bradu. Svoje hovínka dokážu zadržet, odteďka nemusím ztratit nic, co ztratit nechci.

Táta zašlápl nedopalek o krtinec. „Musíš pít hodně vody, teletům to taky pomáhá. Jinak ti to jednoho dne poleze druhou stranou ven.“ Položil mi ruku na hlavu, snažila jsem se pod ní kráčet co možná vzpřímeně. Takže jsou dvě věci, s nimiž musím počítat: zvracení a průjem.

Šli jsme zpátky k traktoru. Nové pozemky byly starší než já, ale beztak se jim pořád říká nové, stejně jako když se domlouváme, kam si půjdeme hrát, říkáme „ke starému doktorovi“, i když v místě pod hrází, kde dřív bydlel, je teď dětské hřiště s drhnoucí skluzavkou.

„Myslíte, že Matthiese sežerou červi?“ zeptala jsem se táty cestou zpátky k traktoru. Netroufala jsem si na něj pohlédnout. Táta jednou předčítal z Izajáše: „Do podsvětí byla svržena tvá

pýcha, hlučný zvuk tvých harf. Máš ustláno na hnilobě, příkrývku máš z červů.“ A já se teď bála, že tohle se stane i bráchovi. Táta trhnul dvířky traktoru, aniž odpověděl. Horečnatě jsem si představovala, jak bude bráchovo tělo samá díra jako fólie na jahody.

Když jsme dorazili ke krmné řepě, byly některé kusy shnilé. Kašovitá běloba podobná hnisu se mi při vyhrabávání lepila na prsty. Táta je lhostejně házel přes rameno na valník. Tlumeně do něj žuchly. Pokaždé když se na mě podíval, cítila jsem, jak mi žhnou tváře. Měly by se vymyslet časové úseky, během nichž se na mě táta s mámou budou nebo nebudou moct dívat, stejně jako na televizi. Možná proto se Matthies toho dne nevrátil domů. Protože dvířka skříně na televizi byla zavřená a nikdo na nás nedával pozor.

Netroufala jsem si klást tátovi další otázky o Matthiesovi, hodila jsem poslední řepu na valník a posadila se zpátky do kabiny vedle něj. Na rezavém lemu nad zpětným zrcátkem byla přilepená samolepka: DOJTE KRÁVY, NE FARMÁŘE.

Když jsme se vrátili na statek, odvěkli táta s Obbem tmavomodré vodní lůžko ven, táta vytáhl vypouštěcí hadičku, odzátkoval ji a vodu vypustil na dvůr. Netrvalo dlouho a udělal se na něm tenký led. Neodvažovala jsem se na něj postavit ze strachu, že by všechny tátovy a máminy noci popraskaly, že bych se jimi propadla. Černá matrace se pomalu scvrkávala jako vakuované balení kávy. Táta pak vodní lůžko sroloval a položil ho k silnici vedle kolečka s vánočním stromečkem, který si v pondělí odvezou popeláři. Obbe do mě šťouchl a utrousil: „Už jedou.“ Upřeně jsem hleděla na místo, kam ukazoval, a spatřila jsem, jak se po hrázi blíží černočerný pohřební vůz, šinul se stále blíží jako veliká vrána, zabočil doleva a vjel na dvůr, přes vrstvičku

ledu z vodního lůžka: skutečně popraskal. Vystoupil z něj farář Renkema se dvěma mými strýci. Táta si je a ještě sedláka Evertsena a Janssena vybral, aby s ním odnesli dubovou rakev do pohřebního vozu a později do kostela, za pěnění Písně 416 v doprovodu hudební skupiny, v níž hrál Matthies léta na pozoun, a jediné, co toho odpoledne souhlasilo, bylo, že hrdinové se nosí na ramenou.

Část druhá